

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXXI (2023).
Книжка / Issue 2

DOI: 10.54664/LYUS3011

УНИВЕРСИТЕТСКИ МУЗЕИ И ДАРИТЕЛСТВО

Анка ИГНАТОВА*

UNIVERSITY MUSEUMS AND DONATION

Anka IGNATOVA

Abstract: *University museums originated from the needs of the educational process and the developing science nowadays. They store a major part of the world's cultural heritage, and donation is among the main ways of funding them. The purpose of this article is to provide a historical overview of donation practices that led to the establishment of some of the most significant university museums in Europe, and to trace the general development of this phenomenon in Bulgaria. In the course of the study, various methods have been used, such as systemic, structural, chronological, comparative, etc. It also sheds light on the unexplored topic of donation in the museum sector; as the examined and systematized data confirm the existing tradition for objects of museum importance to be gratuitously provided to higher schools.*

Keywords: *university museums; university collections; donation.*

Университетските музеи са специализирани учебни музеи от различен профил, които се създават, за да повишат ефективността на учебния процес. Същевременно се явяват база за научни изследвания на учащите се [Университетские музеи..., pass]. Възникването им е тясно свързано с нуждите на развиващата се наука, а някои от тях предизвикват революция в разбирането на определението за „музей“ [Конлан, А. 2018, с. 55]. Основната част от колекциите им се формира и попълва от завещания и дарения. Редица университетски музеи в съвременния свят, които нямат собствено финансиране, дължат своето съществуване на дарителски жестове предимно на преподаватели, възпитаници и техни наследници. Настоящата публикация има за цел да представи в исторически план прояви на дарителство, довели до възникването на някои от най-значимите университетски музеи в Европа, и да проследи най-общо развитието на подобни практики в България.

През 1683 г. в Оксфордския университет е открит първият университетски музей в света, който се счита също за първия публичен музей във Великобритания и за първия природонаучен публичен музей в Европа. По-късно получава названието „Ашмолски музей“ (Ashmolean

* Анка Игнатова – доктор, доцент, катедра „Нова и най-нова история на България“, Исторически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; България; @ a.ignatova@ts.uni-vt.bg

museum), с което е известен и до днес, макар, както отбелязват някои автори, по-справедливо би било да се нарича „Музей на Традескантови“¹. Основната част от дарението, което прави Елиас Ашмол на Оксфордския университет, включва подарената му забележителна колекция на баща и син Традескант (Tradescant) – пътешественици, натуралисти. Техният дом в околностите на Лондон, известен като „Ковчега“ („The Ark“), се славел с великолепна градина и богат кабинет² с образци на екзотичната флора и фауна, геми, минерали, монети, медали, оръжия, картини, етнографски материали от различни райони на света. През 1656 г. е издаден каталог на кабинета със заглавие „Museum Tradescantium“. За неговото съставяне, както и за систематизирането на колекцията, помощ на Джон Традескант – младши оказва Елиас Ашмол – антиквар и събирач на древности, алхимик и астролог, политически деец [Юренева, Т. Ю. 2011, с. 73].

През 1682 г.³ Ашмол подарява придобития кабинет на Традескант, заедно със своята сбирка от книги и монети, на Оксфордския университет при условие колекциите да бъдат разположени в отделно помещение. Музеят е официално открит през 1683 г. в специално построена сграда, в която се разполагат също химическа лаборатория и лекционни зали. Оттогава той е достъпен за обществеността. Първоначално е посещаван от желаещите в състава на организирани групи и срещу невисоко заплащане, а три пъти седмично в него са изнасяни лекции по химия [Юренева, Т. 2011, с. 73; Юренева, Т. 2002, pass]. Според правилата на музея от 1686 г. той съществува „за развитие на естественонаучните знания на основата на факти, а не на спекулации, с цел обучение на студентите и провеждане на научни изследвания и експерименти, и особено такива, които съдействат за развитието на медицината, промишлеността и търговията“ [Цит. по Юренева, Т. 2002, pass].

В продължение на 150 години Ашмолският музей е център на изследванията по природни науки в Оксфордския университет. През XIX в. неговите колекции се разпределят между него и другите музеи на университета. В старото здание се разполага Музеят на историята и науката, а Ашмолският музей, настанен в новопостроена сграда, преориентира своята дейност към археологията и изкуството [History of the Ashmolean..., pass].

Ашмолският музей поставя началото на развитието на нов тип музеи – учебните, които през целия XVIII и първата половина на XIX в. съществуват само в един вариант – университетски. Най-крупните сред тях са Музеят на науките за Земята „Седжуик“ (Sedgwick Museum of Earth Sciences) в Кембридж (1727 г.), Музеят „Хънтериън“ (The Hunterian) в Глазгоу (1807 г.), Манчестърският музей (1888 г.), които също са създадени на базата на дарения [Мастеница Е. Н., Шляхтина Л. М. 2005, с. 307, Литвина, Л. ..., pass]

В основата на Музея на науките за Земята „Седжуик“ е част от колекцията на д-р Джон Удуърд (Dr John Woodward) (1665–1728 г.), която той завещава на Университета в Кеймбридж през 1728 г. Останалата част е закупена по-късно от университета. В своята цялост колекцията включва над 9 000 вкаменелости, скали, минерали и археологически материали от различни места по света [Dr John Woodward..., pass]. В състава ѝ влизат много от екземплярите, принадлежали на ренесансовия художник и естественик Агостино Сцила, който ги описва и илюстрира в книгата си за произхода на вкаменелости „La vana speculazione disingannata dal senso“ (1670 г.) [Agostino Scilla..., pass]. В завещанието си д-р Джон Удуърд посочва, че колекцията му винаги трябва да бъде достъпна „за всички любопитни и интелигентни хора“ и в

¹ Това мнение на руския учен-енциклопедист, действителен член на Императорската академия на науките Йосиф Християнович Хамел (Hamel) от средата на XIX в. се споделя и от съвременни изследователи. Вж.: [Юренева, Т. Ю. 2002, pass; Юренева, Т. Ю. 2003, с. 171–172; Анфиногенова, Е. А., Войтекунас, В. А. 2014, с. 29].

² Първоначално с термина „кабинет“ се означава сандък или шкаф с множество малки чекмеджета, в които се съхраняват документи, антични монети, скъпоценни камъни, бижута, дребна пластика, малки природни образци и др. По-късно „кабинет“ се нарича стаята, обзаведена с мебели от този тип [Юренева, Т. Ю. 2002, pass].

³ Според официалния сайт на музея това е годината, а според Т. Ю. Юренева тя е 1667 г. [Юренева, Т. Ю. 2002, pass; Юренева, Т. Ю. 2011, с. 73].

тази връзка предвижда и средства за заплата на лектор по геология. Музеят е наименуван на професор Адам Седжуик, на който дължи първите си сериозни постъпления [**Professor Adam Sedgwick...**, pass].

Музеят „Хънтъриън“ на Университета в Глазгоу, който е най-старият публичен музей в Шотландия, носи името на своя щедър дарител д-р Уилям Хънтър (Dr William Hunter) (1718–1783 г.) След завършване на университета в родния си Глазгоу Хънтър работи в Лондон като лекар на кралица Шарлот и като преподавател по анатомия. Инвестира богатството си за изграждането на огромна частна колекция, съдържаща медицински и анатомични предмети, резултат на научните му изследвания в областта на медицината, както и монети, минерали, картини и др., която завещава на своята Алма матер, заедно с пари за създаване на подходящ музей. Сградата, построена със средства от завещанието на Уилям Хънтър, в която се разполагат колекциите му, отваря врати за обществеността през 1807 г. (по два часа дневно, без неделя). С времето музеят претърпява промени. През 1870 г. е настанен в сегашната сграда. Постепенно някои от колекциите са преместени в други части на университета: зоологическите – в сградата на Греъм Кер (Graham Kerr); художествените – в изградената за целта Художествена галерия „Хънтъриън“; книгите и ръкописите – в Университетската библиотека; анатомичните – в сградата на Томсън; патологичните препарати – в Кралската болница в Глазгоу. Днес музеят „Хънтъриън“ е дом на едни от най-добрите университетски колекции в света и един от най-важните обекти на културното наследство на Шотландия [**History...**, pass].

Забележителен със своите произведения на изкуството и антики е музеят „Фицуилям“ (The Fitzwilliam Museum) на Университета в Кеймбридж. Той е основан през 1816 г. на базата на завещанието от виконт Ричард Фицуилям (1745–1816 г.), възпитаник на Тринити Колидж (Кеймбридж), художествена колекция и библиотека, както и 100 000 паунда за построяването на сграда, която да служи за обучение и да бъде една от най-великолепните галерии по онова време. Колекцията включва 144 картини, сред които шедьоври на Тициан, Веронезе и Палма Векио, 500 албума с шампи на най-известните художници, включително серия от офорти на Рембранд. Библиотеката на Ричард Фицуилям съдържа 130 средновековни ръкописи и автографирани музикални творби на Хендел, Пърсел и други композитори, с които музеят се нарежда сред големите музикални библиотеки в света [**Founding the Fitzwilliam...**, pass].

На базата на подарени частни колекции се поставя началото на университетски музеи и в редица други държави на европейския континент. Първият музей от този тип в Русия възниква през 1759 г. като Минерален кабинет, благодарение на дарението, което братята Прокофий, Григорий и Никита Демидови правят на създадения през 1755 г. Императорски Московски университет [**Павлинов, И. Я.** 2016, с. 65]. В основата му е закупената през 40-те години на XVIII в. от баща им Акинфий Никитич Демидов (един от основателите на тази видна династия индустриалци и меценати) колекция от рядкости на известния минералог, лекар, металург и химик Йохан Фридрих Хенкел, която синовете увеличават многократно с минерали, животински и растителни образци, а също и книги [**Павлинов, И. Я.** 2016, с. 64]. През 1791 г. Минералният кабинет е преместен в ново университетско здание и е преименуван на Кабинет по натурална история (тази година се счита за началото на Зоологическия музей на Московския държавен университет) [**Павлинов, И. Я.** 2016, с. 69]. През следващите десетилетия колекциите му се обогатяват благодарение на щедри дарения на меценати и естествоизпитатели. Сред тях е лична колекция от природни образци и артефакти, както и библиотека (оценени общо на 250 хиляди рубли) на Павел Демидов, син на Григорий А. Демидов, (учи в Гьотингенския университет, след това слуша лекции на Карл Линей). За съжаление по-голямата част от богатите колекции на музея са унищожени при нашествието на Наполеон през 1812 г. Сред първите, отзовали се на призива за възстановяване на музея, е финансистът Николай Никитич Демидов, дарявайки колекцията си от почти 3 хиляди предмета – редки минерали, раковини, препарирани животни и др. [**Павлинов, И. Я.** 2016, с. 78–79].

Частната инициатива, а често и дарението на даден университетски учен са в основата на редица музеи в Русия [**Бурлыккина, М. И.** 2001, pass]. Сред тях е най-големият днес музей

на висше училище в азиатската част на Русия – Музеят по етнография и археология на Сибир „В. М. Флорински“ на Томския държавен университет. Той е наречен на своя основател – бъдещия попечител на Западно-Сибирския училищен окръг и основател на Сибирския университет професор Василий Маркович Флорински. За начало на музея се счита датата 6 декември 1882 г., когато е приета колекция „тоболски древности“ на художника М. С. Знаменски [**Музей археологии и этнографии Сибири...**, pass]. Средствата за придобиването ѝ са предоставени от предприемача М. К. Сидоров по молба на В.М. Флорински, който по-късно отбелязва, че с удоволствие е откликнал на молбата и подарява закупените от него колекция и албуми с рисунки на Сибирския университет като подарък за 300-годишнината от присъединяването на Сибир към Русия [**Ожередов, Ю. И.** 2004, с. 187].

Любопитен факт е, че Държавният Дарвиновски музей, преди да се превърне в самостоятелна институция през 1922 г., е Музей на еволюционната теория на Московските висши женски курсове. Началото му е поставено през 1907 г., когато бъдещият професор и директор на музея до 1964 г. Александър Федорович Котс пренася личната си колекция в зоологическата лаборатория на висшето училище за онагледяване на учебния процес. През 1913 г. наброяващата вече десетки хиляди предмета колекция е подарена на Московските висши женски курсове [**Создание музея...**, pass].

В съответствие с установената в редица европейски страни практика и в България скоро след създаването на Висшето училище в София на базата на дарения се поставя началото на учебна природонаучна сбирка. През академичната 1891–1892 година в училището се открива отдел по естествена история, а през 1892 г. учениците от Първа мъжка гимназия му подаряват сбирка от 450 минерални, скални и фосилни образци [**История. Музей по минералогия...**, pass]. По същото време, при отделянето на музея от Народната библиотека в София и създаването на самостоятелен Народен музей, училището получава неговите предмети с естествено-исторически характер [**Пенкова, С.** 2011, с. 51]. Тези дарения са в основата на настоящите два музея⁴ към геоложките катедри в Геолого-географския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Музеят по минералогия, петрология и полезни изкопаеми комплектува своя фонд както чрез закупуване на образци от водещи в света търговски фирми за минерали и събирателска и изследователска дейност на преподаватели и студенти от катедра „Минералогия, петрография и полезни изкопаеми“, така също и чрез дарения от известни учени и минералози: proff. Berwerht – Wien; proff. Lacrua – Paris, М. Д. Дорфман – Минераложки музей „Ферсман“ в Москва; д-р Фишер – Берлин; д-р Крута – Моравски музей в Бърно; А. С. Поваренных – Киев; проф. Э. М. Спиридонов – Москва; проф. В. Вергилов; проф. Богданов – София и др. [**Колекции. Музей по минералогия...**, pass].

Музеят по палеонтология и исторична геология на Софийския университет е открит в навечерието на конгреса на Карпато-Балканската геоложка асоциация през 1965 г. Началото му се свързва с организираната от проф. Георги Златарски катедрена учебна сбирка по палеонтология, състояща се от хиляди закупени от чужбина фосили. Първите български палеонтоложки колекции са събирани от преподаватели и студенти в началото на ХХ в. Музейният фонд включва уникална колекция от всички отпечатани у нас и в чужбина геоложки карти на българската територия [**Музей по палеонтология и...**, pass].

Музеи със същия профил съществуват и в Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“. Музеят по минералогия, петрография и полезни изкопаеми е създаден през 1961 г. като

⁴ Съгласно чл. 109а на Закона за културното наследство (ДВ, бр. 54 от 2011 г., доп. – ДВ, бр. 16 от 2016 г. „...висши училища... могат да създават обществени колекции, които в своята цялост имат обществена значимост, както и да осигуряват представянето им в експозиции“. В този смисъл от правна гледна точка, както отбелязва и проф. В. Бонева в цитираната по-нататък в текста статия, коректно е да се използва терминът „обществени колекции“ на университети или други висши училища вместо „университетски музеи“ или „университетски сбирки“, както в действителност са именувани в нормативните актове по тяхното създаване. В научната литература обаче се използват именно те, тъй като с тях са популярни в публичното пространство.

учебна сбирка от минерали, скали и полезни изкопаеми. Днес неговите колекции с образци от всички български находища и от над 50 държави в света намират широко приложение в учебната и научноизследователска дейност. Те, както се посочва на официалния сайт на Университета, „са свързани с имената на повече от 82 професори, доценти и преподаватели, 14 от които са от чужбина, а също и над 30 геолози, випускници на факултета, студенти. Ежегодно фондът се попълва от дарения на преподаватели, студенти и гости на Университета, дарители-любители и приятели на Геологопроучвателния факултет и от обмен с други музеи в света“ [**Музей по минералогия...**, pass]. Музеят се явява „представителен депозитариум на суровинната база на нашата страна“, включващ материалите от експлоатирани вече находища и от такива, които се разработват, както и личните сбирки от научните изследвания на повечето преподаватели [**Музей по минералогия...**, pass].

Със създаването на Минно-геоложкия институт през 1953 г. се поставя началото на Музея по геология и палеонтология, който е официално открит през 1961 г. Колекциите му съдържат материали не само от България, но и от много други страни по света. Поколения преподаватели на катедрата по геология и палеонтология имат принос за съвременния облик на този музей [**Музей по геология...**, pass].

През 2007 г. в Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“ е открит и Музеят на уникалните кристали „Илия Делев“ [**Музей на уникалните кристали...**, pass]. Той носи името на своя дарител, който е представен в публичното пространство като търсач и колекционер на феноменални гигантски минерали в света. Негови колекции с образци от Бразилия, където емигрира след Втората световна война, могат да се видят на още няколко места в България и по света. От огромно значение за страната ни е дарението му в полза на Държавно-обществената организация (по-късно преименувана на Национален дарителски фонд) „Фонд 13 века България“, което е в основата на създадения през 1986 г. Национален музей „Земята и хората“. За щедрия си жест към Минно-геоложкия университет Илия Делев е удостоен със званието „почетен доктор“ [**Костов, Р. ...**, pass]. След неговата смърт съпругата му г-жа Мишел Делев от Франция подарява през 2016 г. на университетския музей злато от най-дълбоката златна мина в Бразилия, за което е награден с медал на Университета [**Музей на уникалните кристали „Илия Делев“ ...**, pass].

На 14 юли 1975 г., по време на честването на 50-годишнината на висшето лесотехническо образование в България, тогавашният Висш лесотехнически институт (от 1995 г. Лесотехнически университет) в София учредява музейна сбирка, прераснала по-късно в Музей с научен архив. Задачите на този музей са: „издирване, събиране и съхраняване на архивни научни материали, документи, предмети и др. за дейностите по лесотехника в България; обработка, систематизиране и документално отразяване на историческото развитие на образованието, науката и практиката на горското стопанство в България; на дърводобивната, дървообработващата и мебелната промишленост; на ландшафтната архитектура и опазването на природната среда; на борбата с ерозията; на лова и ловното стопанство, агрономството, ветеринарната медицина и др.; популяризиране и осъществяване на възрожденските идеи в България за запазване паметта за поколенията, свързани с едно от най-ценните ни богатства на страната – горите и горските труженици“ [**Цавков, Е., И. Палигоров...**, pass].

В музея са „събрани и систематизирани почти 1000 архива“. Повече от половината са на частни лица – документи, снимки, спомени, книги, ръкописи, отличия и др. Съхранени са материали на институции, горскостопански подразделения, природозащитни организации. Там са предадени и известен брой картини, рисувани от възпитаници на университета, като акварелите и графиките, дарени от инж. И. Пасков, са изложени в Академичната зала на Лесотехническият университет, в деканата на ФСГ и УОГС „Г. Аврамов“ – Юндола“ [**Георгиева, М. ...**, pass]. Съществена част от музейния фонд са дарени книги, учебници, сборници, отпечатъци от статии, ръкописи и др., някои от които отдавна са библиографска рядкост.

Музеят работи активно по „дигитализирането на описаната информация в архивните книги“ и изразява надеждата си, че в най-скоро време ще има „възможност да „експонираме“

съдържанието на архивните единици, имената на дарителите, без чиято отзивчивост този музей нямаше да бъде реалност“ [Георгиева, М...., pass].

През 1956 г., по повод 20-годишнината от създаването на Висшия финансово-стопански институт „Димитър А. Ценов“ (сега Стопанска академия „Димитър А. Ценов“) в Свищов, се провежда кампания по събирането на снимки, документи и книги, свързани с историята на третото в България висше училище. С дарените от негови преподаватели и възпитаници материали се урежда изложба, която впоследствие е добогатена и през 1971 г. прераства в музей [Маринова, П., Живков, Н. 2016, с. 110]. В резултат на упоритата издирвателска и събирателска дейност на уредника на Академичния музей, във връзка с подготовката на нова експозиция по повод 60-годишнината на висшето училище, само за няколко месеца през 1995 г. музейният фонд се обогатява с над 4000 безвъзмездно предоставени предмети. Сред тях са материали от личния архив на първия ректор проф. Димитър Бъров, на акад. Иван Стефанов, на проф. Минко Русинов и др. [Маринова, П., Живков, Н. 2016, с. 113].

Един от акцентите в експозицията на Академичния музей е библиотеката и писалищната маса и други вещи на дарителя Димитър Ценов. При официалното откриване на обновената през 2016 г. музейна експозиция, представяща 80-годишната история на висшето училище, ректорът доц. д-р Иван Марчевски заявява: „За да продължим делото на човека, който е в началото на експозицията – нашият дарител Димитър Ценов, трябва да работим заедно и да не мерим това, което сме дали. Нека правим това, което ни беше показано сега – даваме най-скъпото си, даваме златната си значка, времето си, здравето си... Нека даваме повече“ [Ангелова, В. 2016..., pass; С обновена експозиция..., pass]. Тези думи кореспондират в известна степен с едни от последните дарения, оповестени на самото събитие: на Евгени Дамянов, включващо дипломата, свидетелството и студентската лична карта на неговия баща, който е първият записан студент в първия випуск през 1936 г.; на проф. д-р Йордан Василев, декан на факултет „Финанси“ и възпитаник на Стопанска академия, състоящо се от дипломата на неговия баща и юбилейния албум на 15 випуск, студентската книжка на дарителя и златната значка, връчена му за отличен успех по време на следването [Ангелова, В. 2016..., pass; С обновена експозиция..., pass].

Стопанската академия притежава сбирка от уникални картини на Иван Мърквичка, Ярослав Вешин, проф. Васил Захариев, Борис Денев, Петър Урумов и други известни художници, подарявани на висшето училище по различни поводи. Те са разположени в библиотеката, в аулата и в учебни аудитории, а за първи път през 2016 г. са експонирани заедно в изложба по повод 80-годишнината на Академията в Художествената галерия „Николай Павлович“ – Свищов. На откриването ѝ са представени две книги: „Дарителството – традиция и настояще в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов“ на Пенка Маринова (дългогодишен уредник на Академичния музей) и съпругът ѝ доц. Николай Живков; „Поглед към съзидателите на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ на проф. Петко Петков [Стопанска академия гостува..., pass]. Тези книги всъщност са един достоен израз на почит и благодарност към дарителите на Академията, в частност и на неговия музей.

Годишнините от основаването на дадено висше училище не рядко пораждаат идеята за създаване на музей, посветен на историята му, но до реализацията ѝ понякога се стига след десетилетия. Така например във връзка с полувековния юбилей на Софийския университет академичната общност замисля създаването на музей, представящ историята на най-старото висше училище в България, като в архитектурния план на южното крило на неговата сграда от 1940 г. дори е адаптирано специално помещение за бъдещия музей. До неговото използване по предназначение така и не се стига. Периодично обаче въпросът за изграждане на музей се повдига във връзка с 75-та, 80-та и най-вече с 90-та и 100-годишнината на Университета. Едно от значимите събития при честването на неговата 110-годишнина през 1998 г. е откриването на постоянната експозиция на Музея на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ [Тодорова, Ц. 2006, с. 4]. Част от съдържанието се в музейния фонд предмети (вещи, документи, художествени и фото-материали) са дарения. Някои от тях са оповестени в рамките на рубри-

ката „Дарители и дарения“ на специализираното издание „Museum“ на Музея на СУ „Климент Охридски“, излизало от 2002 до 2009 г.⁵ Според редакционната колегия на бюлетина, целта на изданието е „да провокира вниманието на всички, които желаят да се запознаят с миналото и съвремението на Алма матер и да подпомогнат Музея с идеи, инициативи и дарения“ [Тодорова, Ц. 2003, с. 1]. Имайки предвид нарастващия обем на рубриката „Дарители и дарения“ на „Museum“ през годините, може да се счита, че тя определено е подействала стимулиращо.

Създаването на такъв представителен за всяко едно висше училище музей си поставя като задача и ръководството на първия извънстоличен университет във връзка с настъпването на неговия четвъртвековен юбилей през 1988 г., но до нейното осъществяване така и не се стига, макар че по време на юбилейните тържества е организирана фотоизложба за историята на Университета (отличаваща се с високо ниво на дизайнерското си решение). Музеят на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ е учреден през 2008 г., по повод 45-годишнината от основаването на висшето училище, а неговата постоянна експозиция е открита на 29 октомври 2010 г. от генералния директор на ЮНЕСКО госпожа Ирина Бокова (непосредствено след церемонията по удостояването ѝ със званието „почетен доктор“ на Великотърновския университет) и от ректора проф. д.п.н. Пламен Легкоступ. Оказаната висока чест на музея е придружена с дарение на нейна групов снимка с автографи (направена предишната вечер) и книга, издание на ЮНЕСКО.

Преобладаващата част от предметите във фонда на музея са дарения на преподаватели, служители и възпитаници на Университета, а също и на техни наследници. Първото голямо дарение, което музеят получава, е от съпругата и дъщерите на проф. д.ик.н. Димитър Филипов – ректор на ВТУ от 1971 до 1979 г. То включва ордени, медали, почетни плакети, лични вещи, поздравителни адреси и писма, ръкописи, книги и др. Ценни предмети предоставя лично проф. д.ф.н. Ангел Давидов, един от първите преподаватели в Университета и негов ректор от 1979 до 1983 г., и тогавашният ректор проф. д.п.н. Пламен Легкоступ, както и наследници на ректори от предишни мандати – чл.-кор. проф. Александър Бурмов, проф. д.и.н. Станчо Ваклинов, проф. д.ф.н. Георги Димов, проф. д.и.н. Иван Стоянов. В своята цялост някои от тези колекции, както и тази на доц. д-р Николай Колев, са представяни в самостоятелни изложби, организирани по повод годишнина от рождението на личността. Чрез фейсбук страницата на музея [Музей на Великотърновския университет..., pass] те стават достъпни за по-широк кръг хора. Основната част от изложените в постоянната експозиция на музея предмети, както и обособената етнографска сбирка, са дарения.

Сред най-новите университетски музеи в България е откритият през 2015 г. Музей на Университета за национално и световно стопанство (УНСС), който представя историята на най-голямото и най-старото висше икономическо училище в България и Югоизточна Европа. При формирането на своя фонд той, както и всички музеи въобще (не само университетски), разчита много на своите дарители.

Широка кампания по набиране на средства за реновиране на създадения през 1984 г. Музей на Техническия университет в София, определян като „символ на техническото образование и наука“ у нас, организира през 2017 г. Център „Кариера и възпитаници (алумни)“ на висшето училище. В призива към възпитаници, приятели и партньори на Техническия университет се посочва, че подкрепата може да бъде изразена по различен начин, включително и като се внесат средства в обявената банкова сметка [Реновиране на университетския музей..., pass]. Във връзка със 72-та годишнина на висшето училище и за укрепване и разширяване на Алумни мрежата Центърът инициира среща на изявени възпитаници, работодатели-партньори и приятели на Университета с цел набирането на парични средства за музея, която е част от кампанията „Ако си дал, не си живял напразно...“ [Среща на възпитаници..., pass].

⁵ Дигиталните варианти на бюлетините са достъпни на официалния сайт на СУ „Св. Климент Охридски“: [Museum..., pass].

Дарителски жестове са в основата и на други университетски музеи в България. По сведения на Вера Бонева техният брой през 2020 г. е 27 и те принадлежат на 15 от общо 51 висши училища [Бонева, В. 2020, с. 137–142].

Университетските музеи и в България, и в останалите държави по света притежават предмети, ценни не само за висшето училище, но и за региона, държавата, а някои и за човечеството като цяло. Те се сблъскват с различни проблеми поради това, че са част от по-голяма институция за висше образование. По предложение на международна група от университетски музейни специалисти, които осъзнават това, Изпълнителният съвет на Международния съвет на музеите (ICOM) учредява през юни 2000 г. Международен комитет за университетски музеи и колекции (UMAC). Комитетът се явява глобален защитник на този тип музеи и колекции, чиято мисия е „да допринесе за развитието на обществото, да е в полза на всички, като поддържа непрекъснатото развитие на университетските музеи и колекции като основни ресурси, посветени на научните изследвания, образованието и опазването на културното, историческото, природното и научното наследство“ [What is UMAC?..., pass]. UMAC дава възможност на своите членове да установят споразумения за партньорство по отношение на събирането на ресурси, споделяне на опит и знания и увеличаване на достъпа до колекциите. Целта е да се защити наследството, което е под грижите на университетите.

Напоследък и в България университетските музеи започват да привличат вниманието на специалисти от различни научни области. Разглеждайки ролята и значението им в теоретично и практическото обучение на студентите, проф. д.п.н. Маргарита Терзиева посочва, че на тях в условия на криза и свиване на разходите академичните ръководства не трябва да гледат като на „ненужен лукс“. Според нея създаването на музей във всяко висше училище трябва да стане приоритетна задача, защото: „Чувството на принадлежност към висшето училище и неговата история активизират настоящи и бивши възпитаници да предават на съхранение материали за събития от живота на учебното заведение, за постижения от национално и международно значение; Всеки член на академичния състав може да създаде свой фонд, завещавайки на музея ръкописи, събирани в продължение на много години, резултати от научни експедиции, оригинални студентски разработки и съвместно направени експонати; Международните и личните контакти ще обогатят експозициите с материали и документи, които ще представляват несъмнен интерес за бъдещите поколения; Връзките между отделните музеи ще доведат до обмен на колекции, до поощряване на благотворителността и осигуряване на собствено финансиране, чрез изготвяне на каталози и други рекламни материали.“ [Терзиева, М. 2015, с. 18]

Традицията да се даряват културни ценности на университети, а и не само на тях, придружени понякога и с финансови средства за построяване на музейни сгради има своите дълбоки корени в Европа. С основаването на Софийския университет в края на XIX в. възниква като дарение и неговата първа музейна сбирка. През втората половина на XX и началото на XXI в. се създават музеи и в редица други висши училища в България, които формират своите фондове от безвъзмездно предоставени артефакти и природни образци. Формирането на университетския тип музеи е свързано преди всичко с нуждите на образователния процес. Благодарение на щедрите дарителски жестове на поколения учени, преподаватели, възпитаници и други лица в наши дни висшите училища притежават ценни колекции от най-разнообразен характер, които са част от културното наследство на света. Израз на почит и уважение към дарителите е практиката музеите да оповестяват техните имената и същевременно да служат като пример за подражание и в наши дни.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Публикации / Publications

Анфиногенова, Е. А., Войтекунас, В. А. 2014 – Екатерина А. Анфиногенова, Валентина А. Войтекунас. К предъстории Эшмоловского музея искусства и археологии: Ковчег Традескантов. – Вопросы

музеологии, 2014, № 2 (10), 28–33. <http://voprosi-muzeologii.spbu.ru/files/2014_2/Anfinogenova.pdf, достъпен: септември 2022> [Ekaterina A. Anfinogenova, Valentina A. Voytekunas. K predstorii shmolovskogo muzeya iskusstva i arheologii: Kovcheg Tradeskantov. – Voprosi muzeologii. 2014, № 2 (10), 28–33. <http://voprosi-muzeologii.spbu.ru/files/2014_2/Anfinogenova.pdf, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Бонева, В. 2020 – Вера Бонева. Обществени колекции с музеен профил в българските висши училища: създаване, управление, перспективи. – Стратегии на образователната и научната политика, 2020, № 2 (28), 136–152. [Vera Boneva. Obshtestveni koleksii s muzeen profil v balgarskite visshi uchilishta: saz-davane, upravlenie, perspektivi. – Strategii na obrazovatelnata i nauchnata politika, 2020, № 2 (28), 136–152.] (In Bulgarian)

Конлан, А. 2018 – Ангела Конлан. Възникване на университетските музеи и колекции в Европа. – В: Културната памет във времето и пространството. Сборник, посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, 55–61. [Angela Konlan. Vaznikvane na universitetskite muzei i koleksii v Evropa. – V: Kulturnata pamet vav vremeto i prostranstvoto. Sbornik, posveten na 65-godishniya yubiley na prof. d.izk.n. Simeon Nedkov. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 2018, 55–61.] (In Bulgarian)

Маринова, П., Живков, Н. 2016 – Пенка Маринова, Николай Живков. Дарителството – традиция и настояще в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов. Свищов: Академично издателство „Ценов“ при СА „Д.А.Ценов“, 2016. [Penka Marinova, Nikolay Zhivkov. Daritelstvoto – traditsiya i nastoyashte v Stopanska akademiya „D. A. Tsenov“ – gr. Svishtov. Svishtov: Akademichno izdatelstvo „Tsenov“ pri SA „D.A.Tsenov“, 2016.] (In Bulgarian)

Мастеница, Е. Н., Шляхтина, Л. М. 2005 – Елена Н. Мастеница, Людмила М. Шляхтина. Музей и музееведение в университетском образовании. – Философский век. Альманах. Вып. 30. История университетского образования в России и международные традиции просвещения. Том 3. СПб.: С.-Петербург. центр истории идей, 2005, 307–314. [Elena N. Mastenitsa, Lyudmila M. Shlyahtina. Muzey i muzeevedenie v universitetskom obrazovanii. – Filosofskiy vek. Alymanah. Vp. 30. Istoriya universitetskogo obrazovaniya v Rossii i mezhdunarodne traditsii prosveshcheniya. Tom 3. SPb.: S.-Peterb. tsentr istorii idey, 2005, 307–314.] (In Bulgarian)

Ожередов, Ю. И. 2004 – Юрий И. Ожередов. Музей археологии и этнографии Сибири Томского государственного университета и юбилейная конференция. – Вестник ОмГУ, 2004, № 4, 187–189. <<https://cyberleninka.ru/article/n/muzey-arheologii-i-etnografii-sibiri-tomskogo-gosudarstvennogo-universiteta-i-yubileynaya-konferentsiya>, достъпен: септември 2022>. [Yuriy I. Ozheredov. Muzey arheologii i etnografii Sibiri Tomskogo gosudarstvennogo universiteta i yubileynaya konferentsiya. – Vestnik OmGU, 2004, № 4, 187–189. <<https://cyberleninka.ru/article/n/muzey-arheologii-i-etnografii-sibiri-tomskogo-gosudarstvennogo-universiteta-i-yubileynaya-konferentsiya>, dostapen: septemvri 2022>]. (In Russian)

Павлинов, И. Я. 2016 – Игорь Я. Павлинов. Зоологический музей Московского университета: фрагменты истории (1755–1991). – Зоологические исследования, 2016, № 19, 57–157. <http://www.zin.ru/ANIMALIA/COLEOPTERA/pdf/pavlinov_2016_zoomus_mgu_history.pdf, достъпен: септември 2022 > [Igoriy Ya. Pavlinov. Zoologicheskiy muzey Moskovskogo universiteta: fragment istorii (1755–1991). – Zoologicheskie issledovaniya, 2016, № 19, 57–157. <http://www.zin.ru/ANIMALIA/COLEOPTERA/pdf/pavlinov_2016_zoomus_mgu_history.pdf, dostapen: septemvri 2022 >] (In Russian)

Пенкова, С. 2011 – Соня Пенкова. Военните музеи на България. Общата история на първите години. София: Национален военноисторически музей, 2011. [Sonya Penkova. Voennite muzei na Bulgariya. Obshtata istoriya na parvite godini. Sofia: Natsionalen voennoistoricheski muzey, 2011.] (In Bulgarian)

Терзиева, М. Т. 2015 – Маргарита Т. Терзиева. Университетские музеи в Болгарии. – Фэн-наука, 2015, № 9 (48), 17–18. <<https://elibrary.ru/item.asp?id=25432225>, достъпен: септември 2022> [Margarita T. Terzieva. Universitetskie muzei v Bolgarii. – Fn-nauka, 2015, № 9 (48), 17–18. <<https://elibrary.ru/item.asp?id=25432225>, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Тодорова, Ц. 2006 – Цвета Тодорова. Музей на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Пътеводител. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2006. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_na_sofijski_universitet_sv_kliment_ohridski, достъпен: септември 2022> [Tsveta Todorova. Muzey na Sofiyskiya universitet „Sv. Kliment Ohridski“. Pat-evoditel. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 2006. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_na_sofijski_universitet_sv_kliment_ohridski, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Тодорова, Ц. 2003 – Музеят на Софийския университет – бъдеще за миналото. – Muzeum, 2003, № 1, 1. [Tsveta Todorova] Muzeyat na Sofiyskiya universitet – badeshte za minaloto. Muzeum, 2003, 1, 1.] (In Bulgarian)

Юренева, Т. Ю. 2002 – Тамара Ю. Юренева. Западноевропейские естественно-научные кабинеты XVI–XVII веков. – Вопросы истории естествознания и техники, 2002, № 4, 765–786. <<http://vivovoco.ibmh.msk.su/VV/JOURNAL/VIET/CABINET.HTM>, достъпен: септември 2022> [Tamara Yu. Yureneva, Zapadnoevropeyskie estestvenno-nauchne kabinet XVI–XVII vekov. – Voprosi istorii estestvoznaniya i tehniki, 2002, № 4, 765– 786. <<http://vivovoco.ibmh.msk.su/VV/JOURNAL/VIET/CABINET.HTM>, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Юренева Т. Ю. 2003 – Тамара Ю. Юренева. Музей в мировой культуре. Москва: Русское слово – РС, 2003. <<https://heritage-institute.ru/?books=yureneva-t-yu-muzei-v-mirovoi-kulture-m-russkoe-slovo-rs-2003-536-str-ill>, достъпен: септември 2022> [Tamara Yu. Yureneva. Muzei v mirovoi kulture. Moskva: Russkoe slovo – RS, 2003. <<https://heritage-institute.ru/?books=yureneva-t-yu-muzei-v-mirovoi-kulture-m-russkoe-slovo-rs-2003-536-str-ill>, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Юренева, Т. Ю. 2011 – Тамара Ю. Юренева. Музеи мира: история и коллекции, шедевры и раритеты. Москва: Эксмо, 2011. [Tamara Yu. Yureneva. Muzei mira: istoriya i kollektcii, shedevr i raritet, Moskva: Eksmo, 2011.] (In Russian)

Интернет базирани източници / Internet sources

Ангелова, В. ... – Веселина Ангелова. Музеят на Стопанската академия в Свищов е с обновен експозиция. – Труд онлайн, 08.11.2016. <<https://trud.bg/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%8F%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%8F-%D0%B2-%D1%81%D0%B2%D0%B8%D1%89/>, достъпен: септември 2022> [Veselina Angelova. Muzeyat na Stopanskata akademiya v Svishtov e s obnovena ekspozitsiya. – Trud onlayn, 08.11.2016. <<https://trud.bg/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%8F%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%8F-%D0%B2-%D1%81%D0%B2%D0%B8%D1%89/>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Бурлыккина, М. И. 2001... – Майя И. Бурлыккина. Введение диссертации (часть автореферата) на тему „История музеев высших учебных заведений дореволюционной России, 1724 – 1917 гг.“. 2001. <<https://www.dissercat.com/content/istoriya-muzeev-vyshshikh-uchebnykh-zavedenii-dorevolutsionnoi-rossii-1724-1917-gg?ysclid=l8yyq3e8ff618389967>, достъпен: септември 2022> [Mayya I. Burlkina. Vvedenie dissertatsii (chasty avtoreferata) na temu „Istoriya muzeev vssih uchebnh zavedeniy dorevolutsionnoy Rossii, 1724 – 1917 gg.“. 2001. <<https://www.dissercat.com/content/istoriya-muzeev-vyshshikh-uchebnykh-zavedenii-dorevolutsionnoi-rossii-1724-1917-gg?ysclid=l8yyq3e8ff618389967>, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Георгиева, М... – Маргарита Георгиева. Музейната сбирка при Лесотехническият университет – минало и настояще. Сайт: Лесотехнически университет – София. <<http://www.bibliotekibg.primasoft.bg/html/images/muz-ltu.htm>, достъпен: септември 2022> [Margarita Georgieva. Muzeynata sbirka pri Lesotehnicheskiya universitet – minalo i nastoyashte. Sayt: Lesotehnicheski universitet – Sofia. <<http://www.bibliotekibg.primasoft.bg/html/images/muz-ltu.htm>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

История. Музей по минералогия ... – История. Музей по минералогия, петрология и полезни изкопаеми. Сайт: Софийски университет „Св. Климент Охридски“. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_po_mineralogiya_petrologiya_i_polezni_izkopaemi/istoriya, достъпен: септември 2022> [Istoriya. Muzeu po mineralogiya, petrologiya i polezni izkopaemi. Sayt: Sofiyski universitet „Sv. Kliment Ohridski“. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_po_mineralogiya_petrologiya_i_polezni_izkopaemi/istoriya, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Колекции. Музей по минералогия ... – Колекции. Музей по минералогия, петрология и полезни изкопаеми. Сайт: Софийски университет „Св. Климент Охридски“. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_po_mineralogiya_petrologiya_i_polezni_izkopaemi/kolekcii, достъпен: септември 2022> [Kolektcii. Muzeu po mineralogiya, petrologiya i polezni izkopaemi. Sayt: Sofiyski universitet „Sv. Kliment Ohridski“. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_po_mineralogiya_petrologiya_i_polezni_izkopaemi/kolekcii, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

muzei2/muzej_po_mineralogiya_petrologiya_i_polezni_izkopaemi/kolekcii, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Костов, Р. ... – Руслан Костов. Музей на уникалните кристали „Илия Делев“. <https://www.academia.edu/1122565/Museum_of_Unique_Crystals_Iliya_Delev, достъпен: септември 2022> [Ruslan Kostov. Muzeu na unikalnite kristali „Iliya Delev“. <https://www.academia.edu/1122565/Museum_of_Unique_Crystals_Iliya_Delev, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Литвина, Л. ... – Людмила Литвина. Университетские музеи за рубежом – прошлое и настоящее. <http://www.ifapcom.ru/files/Monitoring/litvina_univ_mus_zarub.pdf, достъпен: септември 2022> [Lyudmila Litvina. Universitetskie muzei za rubezhom — proshloe i nastoyashtee. <http://www.ifapcom.ru/files/Monitoring/litvina_univ_mus_zarub.pdf, достъпен: септември 2022> dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Музей археологии и этнографии Сибири... – Музей археологии и этнографии Сибири им. В. М. Флоринского. Сайт: Национальный исследовательский Томский государственный университет. <<https://www.tsu.ru/university/museums/aretmuseum.php>, достъпен: септември 2022> [Muzeu arheologii i tnoigrafii Sibiri im. V. M. Florinskogo. Sayt: Natsionalny issledovatelyskiy Tomskiy gosudarstvenny universitet. <<https://www.tsu.ru/university/museums/aretmuseum.php>, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Музей на Великотърновския университет... – Музей на Великотърновския университет. Facebook. <<https://www.facebook.com/profile.php?id=100008513748001>, достъпен: септември 2022> [Muzeu na Velikotarnovskiya universitet. Facebook. <<https://www.facebook.com/profile.php?id=100008513748001>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Музей на уникалните кристали... – Музей на уникалните кристали „Илия Делев“. За музея. Сайт: Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“. <<https://mgu.bg/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b8/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b9-%d0%b8%d0%bb%d0%b8%d1%8f-%d0%b4%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%b2/>, достъпен: септември 2022> [Muzeu na unikalnite kristali „Iliya Delev“. Za muzeya. Sayt: Minno-geolozhki universitet „Sv. Ivan Rilski“. <<https://mgu.bg/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b8/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b9-%d0%b8%d0%bb%d0%b8%d1%8f-%d0%b4%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%b2/>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Музей на уникалните кристали „Илия Делев“... – Музей на уникалните кристали „Илия Делев“. Сайт: Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“. <<http://mgu.bg/MuseiDelevff/img4.html>, достъпен: септември 2022> [Muzeu na unikalnite kristali „Iliya Delev“. Sayt: Minno-geolozhki universitet „Sv. Ivan Rilski“. <<http://mgu.bg/MuseiDelevff/img4.html>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Музей по геология... – Музей по геология и палеонтология. За музея. <<https://mgu.bg/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b8/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b9-%d0%b3%d0%b5%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d0%b8%d1%8f-%d0%bf%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d0%b8%d1%8f/>, достъпен: септември 2022> [Muzeu po geologiya i paleontologiya. Za muzeya. <<https://mgu.bg/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b8/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b9-%d0%b3%d0%b5%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d0%b8%d1%8f-%d0%bf%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d0%b8%d1%8f/>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Музей по минералогия... – Музей по минералогия, петрография и полезни изкопаеми. За музея. Сайт: Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“. <<https://mgu.bg/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b8/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b9-%d0%bc%d0%b8%d0%bd%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%bb%d0%be%d0%b3%d0%b8%d1%8f-%d0%bf%d0%b5%d1%82%d1%80%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d0%b8%d1%8f/>, достъпен: септември 2022> [Muzeu po mineralogiya, petrografiya i polezni izkopaemi. Za muzeya. Sayt: Minno-geolozhki universitet „Sv. Ivan Rilski“. <<https://mgu.bg/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b8/%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b5%d0%b9-%d0%bc%d0%b8%d0%bd%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%bb%d0%be%d0%b3%d0%b8%d1%8f-%d0%bf%d0%b5%d1%82%d1%80%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d0%b8%d1%8f/>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Музей по палеонтология и ... – Музей по палеонтология и исторична геология. Сайт: Софийски университет „Св. Климент Охридски“. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_po_paleontologiya_i_istorichna_geologiya, достъпен: септември 2022> [Muzeu po paleontologiya i istorichna geologiya. Sayt: Sofiyski universitet „Sv. Kliment Ohridski“. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_po_paleontologiya_i_istorichna_geologiya, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Реновиране на университетския музей... – Реновиране на университетския музей. Сайт: Технически университет – София. <<https://tu-sofia.bg/newsEvents/16650/R%D0%B5noviran%D0%B5-na-univ%D0%B5rsit%D0%B5tskiya-muz%D0%B5y->, достъпен: септември 2022> [Renovirane na universitetskiya muzey. Sayt: Tehniceski universitet – Sofia. <<https://tu-sofia.bg/newsEvents/16650/R%D0%B5noviran%D0%B5-na-univ%D0%B5rsit%D0%B5tskiya-muz%D0%B5y->, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

С обновена експозиция... – С обновена експозиция музеят на Стопанска академия чества 60 години. 07.11.2016 г. Сайт: Стопанска академия „Димитър А. Ценов”. <<https://www.uni-svishtov.bg/bg/news/s-obnovena-ekspozitsiya-muzeyat-na-stopanska-akademiya-chestva-60-godini-akcenti4289>, достъпен: септември 2022> [S obnovena ekspozitsiya muzeyat na Stopanska akademiya chestva 60 godini. 07.11.2016 g. Sayt: Stopanska akademiya „Dimitar A. Tsenov”. <<https://www.uni-svishtov.bg/bg/news/s-obnovena-ekspozitsiya-muzeyat-na-stopanska-akademiya-chestva-60-godini-akcenti4289>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Создание музея... – Создание музея. Основатели. Сайт: Государственный дарвиновский музей. <<http://www.darwinmuseum.ru/pages/sozдание-muzeya-osnovateli>, достъпен: септември 2022> [Sozдание muzeya. Osnovateli. Sayt: Gosudarstvenny darvinovskiy muzey. <<http://www.darwinmuseum.ru/pages/sozдание-muzeya-osnovateli>, dostapen: septemvri 2022>] (In Russian)

Среща на възпитаници... – Среща на възпитаници, партньори и приятели на ТУ – София с благотворителна цел „Музеят на ТУ – София – от миналото, в настоящето, за бъдещето“. Сайт: Център „Кариера и възпитаници (алумни)“ към Технически университет – София. <<https://career.tu-sofia.bg/novini/sreshta-na-vuzpitanitsi-partn-ori-i-priyateli-na-tu-sofiya-s-blagotvoritelna-tsel-muzeyat-na-tu-sofiya-ot-minaloto-v-nastoyasheteto-za-budeshteto.html>, достъпен: септември 2022> [Sreshta na vazpitanitsi, partn-ori i priyateli na TU – Sofia s blagotvoritelna tsel „Muzeyat na TU – Sofiya – ot minaloto, v nastoyasheteto, za badeshteto“. Sayt: Tsentar „Kariera i vazpitanitsi (alumni)“ kam Tehniceski universitet – Sofia. <<https://career.tu-sofia.bg/novini/sreshta-na-vuzpitanitsi-partn-ori-i-priyateli-na-tu-sofiya-s-blagotvoritelna-tsel-muzeyat-na-tu-sofiya-ot-minaloto-v-nastoyasheteto-za-budeshteto.html>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Стопанска академия гостува... – Стопанска академия гостува с изложба в Художествената галерия в Свищов. 07.11.2016 г. Сайт: Стопанска академия „Димитър А. Ценов”. <<https://www.uni-svishtov.bg/bg/news/stopanska-akademiya-gostuva-s-izlozhba-v-hudozhestvenata-galeriya-v-svishtov-akcenti9944>, достъпен: септември 2022> [Stopanska akademiya gostuva s izlozhba v Hudozhestvenata galeriya v Svish-tov. 07.11.2016 g. Sayt: Stopanska akademiya „Dimitar A. Tsenov”. <<https://www.uni-svishtov.bg/bg/news/stopanska-akademiya-gostuva-s-izlozhba-v-hudozhestvenata-galeriya-v-svishtov-akcenti9944>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Университетские музеи... – Университетские музеи. – В: Российская музейная энциклопедия. <http://www.museum.ru/rme/sci_univer.asp, достъпен: септември 2022> [Universitetskie muzei. – V: Rossiyskaya muzeynaya ntsiklopediya <http://www.museum.ru/rme/sci_univer.asp, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Цавков, Е., И. Палигоров... – Евгени Цавков, Иван Палигоров. Поглед към миналото – поглед към бъдещето. Музей на Лесотехнически университет – пазител на горската ни история. <<https://ltu.bg/bg/%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%82/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9>, достъпен: септември 2022> [Evgeni Tsavkov, Ivan Paligorov. Pogled kam minaloto – pogled kam badeshteto. Muzey na Lesotehniceskiya universitet – pazitel na gorskata ni istoriya. Sayt: Lesotehniceski universitet. <<https://ltu.bg/bg/%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%82/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9>, dostapen: septemvri 2022>] (In Bulgarian)

Agostino Scilla... – Agostino Scilla (1629–1700) Vain speculation undeceived by sense. Website: Sedgwick Museum of Earth Sciences. <http://www.sedgwickmuseum.org/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=60&cntnt01returnid=66>, available: septemvri 2022>

Dr John Woodward... – Dr John Woodward, 1665–1728. Website: Sedgwick Museum of Earth Sciences. <http://www.sedgwickmuseum.org/index.php?page=top_history, available: septemvri 2022>

Founding the Fitzwilliam... – Founding the Fitzwilliam. Website: The Fitzwilliam Museum. <<https://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/aboutus/founding>, available: septemvri 2022>

History... – History. Website: The Hunterian. <<https://www.gla.ac.uk/hunterian/about/history/>, available: septemvri 2022>

History of the Ashmolean... – History of the Ashmolean. Website: Ashmolean Museum. <<https://www.ashmolean.org/history-ashmolean>, available: septemvri 2022>

Museum... – Museum: 1, 2/2003 г., 3-4/2005 г., 5/2006 г., 6/2007 г., 7/2009 г. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/drugi_zvena/muzei2/muzej_na_sofijski_universitet_sv_kliment_ohridski, dostapen: septemvri 2022>

Professor Adam Sedgwick... – Professor Adam Sedgwick, 1785–1873. Website: Sedgwick Museum of Earth Sciences. <http://www.sedgwickmuseum.org/index.php?page=top_history, available: septemvri 2022>

What is UMAC?... – What is UMAC? Website: International Council of Museums. International Council of Museums Committee for University Museums and Collections. <<http://umac.icom.museum/about-umac/what-is-umac/>, available: septemvri 2022>